

Zeynel LÜLE

KİTAP FUARI VE BİR KİTAP

Bugün çevre sorunlarından aşka, kimlik sorunundan kadın sorununa değin yığınla konu, felsefenin konusu olup çıkmıştır. Çünkü bunlar insanlığın evrensel sorunları arasındadır. Felsefe de, sırtını çeviremez onlara.

Server Tanilli, son kitabında felsefenin sanıldığı gibi bulutlarda gezinmediğini kanıtıyor

Gündelik yaşamdaki felsefe

Şu sorularla karşılaştığımız, dahası kendimize de sorduğumuz olmuştur. "Nereden geliyoruz? Yaşamın anlamı ne? Nereye gidiyoruz?" Çoğu dinin de sorup kendine göre yanıtladığı sorulardır bunlar. Ama onu da aşacak biçimde doğa, toplum ve insan üstüne, akla, bilimsel verilere dayanan bütünlüğüne bir görüş, ancak felsefeyle mümkündür. İnsan zekasının bulunduğu bu en anlamlı uğraşı nitelleyen ve en başta da dinden ayıran, "özgür aklın sorgulaması" na dayanması...

Türkiye'de ise felsefe, okullardan giderek uzaklaştı. Din derslerinin zorunlu olduğu ülkemizde, felsefe dersleri geri plana atıldı. Uzun yıllardan beri Strasbourg'da yaşayan Profesör Server Tanilli'nin "Yaratıcı Aklın Sentezi - Felsefeye Giriş" adlı son kitabı, karşılaştığımız ve kendimize sorduğumuz sorulara cevap veriyor. Kitapta, gazete makalelerinden seçilmiş geniş bir yelpaze ile özgür aklın sorgulaması yapılıyor ve lise, üniversite öğrencilerine, çevre sorunlarından, aşka, kimlik sorunlarından kadın sorununa değin yığınla konuyu felsefe konusu olarak sunuyor. Tanilli ile İstanbul Kitap Fuarı'nın başladığı şu günlerde, büyük ilgi gören kitabını konuştuk. Ayrıca, tam 18 yıldan beri Strasbourg'da yaşayan Tanilli'den önümüzdeki yıl Türkiye'ye döneceğinin müjdesini aldık...

1931 yılında İstanbul'da doğan Server Tanilli, İstanbul Hukuk Fakültesi'ni bitirdikten sonra aynı fakültede Anayasa Hukuku öğretim üyesi olarak çalıştı. 1981 yılı nda Strasbourg İnsani Bilimler Üniversitesi'nin çağrılısı olarak, oradaki Türk Etüderi Enstitüsü'nde çağdaş Türkiye kültürü üzerine dersler verdi. Uzmanlık alanı hukuk olmasına rağmen, tarih ve felsefe üzerine yazdığı bir çok kitap büyük ilgi gördü: "Uygurluk Tarihi", "Yüzyılların Gerçeği ve Mirası", "Devlet ve Demokrasi", "İslam Çağımıza Yanıt Verebilir mi?", "Nasıl Bir Demokrasi İstiyoruz?", "Nasıl Bir Eğitim İstiyoruz?" ve "Türkiye'de Aydınlanma Hareketi"...

► Geçen yıl yayınlanan kitabınız bugün beşinci baskısını yapıyor. Oldukça ilgi gördü. Sizi bu kitabı yazmaya götüren ne oldu?

- Böyle bir kitabı yazmayı yıllardan beri zaten ister ve programlar idim. İçerdeki ve dışardaki gelişmeler, çalışmamı hızlandırdı. Dışarıdan gelen etki malum: Uygur ülkelerde, özellikle halka ya da genel okuyucuya seslenen felsefe kitapları çıgı açılmıştır. Onlardan bir kaç örnek dilimize de çevrilmiştir. İçerdeki etki ise şu: Özellikle liselerimizde felsefe dersleri, hele hele 70'li ve 80'li yıllardan başlayarak, bir üvey evlat muamelesi görmüştür. Gençlerin önüne "akal dışı" şeyler boca edilirken, akla dayanarak düşünme ve tartışmanın yolları tıkanmıştır. Öyle olunca, akla karşı çıkışın istilasına bakıp aklın önündeki engellerle savaşmak gerekiyordu. Onlardan biri de oturup doğru-dürüst bir "felsefeye giriş" kitabı yazmaktı.

► Şu son söylediklerinizi biraz daha açmamızı isteyeceğim. Ancak ondan da önce felsefe nedir, niçin önemlidir?

Şu sorularla karşılaştığımız, dahası kendi kendimize sorduğumuz olmuştur: Nereden geliyoruz? Yaşamın ve ölümün anlamı ne? Nereye gidiyoruz? Şu sorular da yabancı değildir: Bilimden ve teknikten ne bekliyoruz? Sanat neyi anlatıyor? Ahlak neden gereklidir? Kime ve ne ölçüde sorumluyuz? Özgür olmak ne demektir? Sonra daha da yakıcı bir soru: Dünyamız adaletsizliklerle dolu, peki insanların insanca yaşayacakları, gerçekten adil ve barışçı bir dünya yaratamaz mıyız? Bunlar, çoğu dinin, bir bölümüyle de bilimin ve sanatın yanıtladığı sorulardır. Ancak özellikle dinin yanıtlarında dogmatik bir nitelik vardır ve ayrıca adım başında bir "yasak bölge"yle karşılaşırlar ve oranın kurcalamasına da izin verilmez. Peki dini, bilim ve sanatı da aşacak biçimde, doğa, toplum ve insan üstüne, akla ve bilimsel verilere dayanan bütünlüğüne bir görüş elde etmemiz mümkün değil midir? Evet mümkündür!

Bunu felsefe sağlar bize. Doğruları ararken, bizi, aklımızı kullanarak "bizzat düşünme"ye ve tartışmaya

18 yıldır Strasbourg'da yaşayan Server Tanilli, gelecek yıl Türkiye'ye geliyor.

çağırır. Aklımızın önüne sınırlar ya da yasaklar koymaz. Onun eleştirisine bütün kapıları açar. Böylece felsefe, "aklın eleştirici tavrı"dır. Ayrıca tartışmalar bilimsel verilere dayandığı için de inandırıcıdır. Buradan kalkarak doğa, toplum ya da insan üstüne varılan bir felsefi görüşte doyurucu bir yan vardır. Ama kestirip atma olmadığın içindir ki, o görüşün karşısına hep bir başka felsefi görüş çıkar. Böylece insanlığın fikri hazinesi zenginleşir. "Çok seslilik" sağlar. Daha iyi, daha güzel bir dünyaya giden insanca yollar çoğalmış olur. İnsanlığı, en azından iki bin yıldır felsefe yapıyor ve bunun pek yararını görmüştür.

► Herhalde en büyük yararı da eğitimde olsa gerek.

- Evet eğitimde! Felsefe kültüründen

uzak tutulan bir eğitimin sağlıklı, yöntemli, dogmalara boyun eğmeyen, akılcı ve bütünlüğüne düşünüp hareket eden gençler yetiştirmesi imkansızdır. Cumhuriyetin liselerinde, başlarda ciddi bir felsefe eğitimi veriliyordu. Lise eğitimim 1950 öncesine rastladığı için bilirim. 1950'lerden başlayarak, hele hele 70'li yıllarda eğitim sistemimizde heba edilen kazanımlardan biri de budur.

► Örneğin neler oldu ?

- Örneğin, eğitimde düşünmeye, tartışmaya dayanan bir çıkışın yerine, dogmatik bir dönem başladı. Eğitime sokulan dersler din dersleri, bu dogmatik yozlaşmanın bir taşıyıcısı idi. En içreç anlamıyla, metafizik içine sokuluyordu çocuklarımızın kafaları. Hele bir an geldi; yani 12 Eylül'le beraber, din dersleri liselere kadar zorunlu dersler arasına sokuldu. Öte yandan felsefe dersleri seçimlik hale getirildi. Üstelik çocukların önüne felsefe adına özel olarak yazdırılmış öyle kitaplar kondu ki, utanç vericidir.

► Felsefe dersleri bu yıl yeniden zorunlu dersler arasına konuldu. Bu olumlu bir gelişme. Ama yeterli mi sizce?

- Evet olumlu ama yeterli değil. Akıl tırmalayan sorular var. Kimler okutacak bu dersleri? Felsefeye Giriş adına, neler tavsiye edilecek öğretmen ve öğrencilere ? Bütün bu konularda ne gibi ölçütler saptanmıştır? Sonra şu da var: Din derslerinin zorunlu olduğu bir eğitim sisteminde, felsefe dersleri neyi, ne dereceye kadar çözebilir? Felsefe öğretmeni -o da görevinin bilincinde ve konusuna hakimse- gençlere akılcı düşünmenin yollarını açarken, arkasında din dersleri hocası sınıfa girip onun yaptığını bozacaksa, bir komediya sürecektir demektir. Böylece, liselerde felsefe derslerini zorunlu dersler arasına sokarken, onun yanısıra şunlar da yapılmalıdır: Anayasadan din dersleri çıkartıp atılmalı, orta öğretimdeki öğretim programı baştan aşağıya gözden geçirilip çağdaşlaştırılmalı, yani demokratikleşmeli. Laikleştirilip, akileştirilmelidir. Elbette bu da yetmez. Felsefe derslerinde çocuklar akılcı ve özgür düşünme ve tartışmaya alıştırlırlar, ülkede kanunlar fikri suç olarak görmeyi sürdürüyor ve aydınlarını düşüncelerinden dolayı hapishaneye gönderebiliyorsa bu da bir gelişmedir. Böylece diyeceğim ki, felsefe derslerinin ülkemizde kendisinden bekleneni yapması, bir düzen sorunudur. Bundan, halktan yana, emekten ve ahmlerinden yana, akla ve bilime öncelik tanıyan bir düzeni anlıyorum. Bütün kurumlarımızda A'dan Z'ye kadar köklü bir değişikliği kast ediyorum.

► Yaratıcı Aklın Sentezi'nde gençlere felsefenin, evrensel kültürün ve düşüncenin temalarını götürürken, ilginç bir yöntem de kullanıyorsunuz. Felsefeyi gündelik yaşamımızın içine sokuyorsunuz.

- Bu yolu özellikle seçtim. Bir kere seslendiğim kitle, başta lise ve üniversite gençliği ve onların yanı sıra genel okullardır. Amacım, onları düşündürüp tartıştırmaktır. Felsefenin bizde çokça sanıldığı gibi bulutlarda gezinen bir konu değil, günlük yaşamımıza dahil bir sorun olduğunu göstermektir. Amaç bu olunca, herşey de onu izledi. Kitabın üslubundan

seçtiğim okuma parçalarına kadar her şey... Bugün çevre sorunlarından aşka, kimlik sorunundan kadın sorununa değin yığınla konu, felsefenin konusu olup çıkmıştır. Çünkü bunlar insanlığın evrensel sorunları arasındadır. Felsefe de, sırtını çeviremez onlara. Türkiye'de bu konuda bir fikri açıklık var. Zannediyorum kitabın gördüğü ilgi de bundan kaynaklanıyor.

► Her konuyla ilgili açıklamalarınızın arkasından,

okurunuzda üzerinde durup tartışacakları okuma parçaları verirken bunları filozoflardan değil de, günlük gazete yazılarından seçip almışsınız. Neden?

- Bunu ülkemizde genel okur düzeyini düşünerek yaptım. Gündelik yaşamı en çok yansıtan gazetedir. Gazete yazıdır. Üstelik onların dili de kolay ve yalımdır. Ayrıca seçtiğim okuma parçalarının hepsinin bir felsefi düzeye de vardır.

► Son bir soru da, "Yüzyılların Gerçeği ve Mirası" çalışmanız ile ilgili. Strasbourg'a ilk geldiğinizde bana bu ad altında bir insanlık tarihi yazma tasarınızdan söz etmişsiniz. Görüyorum ki bu tasarınız büyük bölümüyle gerçekleşmiş bulunuyor. Oldukça ağır bir çalışma olsa gerek değil mi?

- Evet ağır ama bu işe girişmemin nedeni, dilimizde insanlığın serüvenini bir kaç ciltte verecek ciddi bir kaynak yok. Sonra gençlere ve genel okura tarihin ciddi bir şey olduğunu da göstermek gerekiyordu. Gerçekten Türkiye'de bilmediğimiz şeylerden biri de tarihtir. Bu bilince varmamış insanlar ve toplumları adım başında büyük felaketler bekler. İlkçağdan başlayarak 19'uncu yüzyılın sonuna kadar olan öyküyü beş cilt halinde yayımladım.

► O zaman kalıyor son cilt. Yani 20'inci yüzyıl. Onu ne zaman okuyacağız?

- Öntümüzdeki yılın ortalarında. O yıla, bir yüzyıl da bitecek zaten.

BULMACA

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

1											
2											
3											
4											
5											
6											
7											
8											
9											
10											
11											
12											

Soldan sağa

1- Bir şeyi zihinde tasarlayıp canlandırmak (iki kelime), 2- Devletin temel kanunu ile ilgili, 3- Tarakla düzeltmek... Galyum'un simgesi, 4- Uyarma, uyarı... Geri çekilme, geri kaçma, 5- Bir çoğul eki... Utanmaz, rezil, 6- Bir alan ölçüsü birimi... Uğur, talih, baht... Bir meyve, 7- Kürkünden yararlanılan çok yırtıcı bir hayvan... Afrika'da bir ırmak, 8- Süsleme kullanılan, yeşil ve pembe dalgalı bir çeşit sedef, 9- Tecrübe etmek... Utanma, utanç, 10- Halk dilinde araba okunun ekleni... Yazı makinesi, 11- Kütahya'nın bir ilçesi... Alaz, 12- Cemaate namaz kıldıran din görevlisi... Sütün yüzünde toplanan yağlı tabaka.

Yukarıdan aşağıya

1- Artvin ilinde bir milli park alanımızın adı (iki kelime), 2- Yeryüzündeki büyük kara parçalarına verilen ad (iki kelime)... Meyil, eğiklik, 3- Fayda... Ün, san, şöhrat... Miliampere'nin kısa yazılışı, 4- Kuru soğuk... Poker oyununda "Bir arada dört kız" için kullanılan ad, 5- Mikroskop camı... Baykuş cinsinden bir kuş, 6- Tutsaklık... İçine su veya başka sıvı karıştırılmamış içki için kullanılan sıfat, 7- İzleme... Çiçeklerin bal özü, 8- Millilitrenin kısa yazılışı... Yurdumuzun Orta Karadeniz bölümündeki dağların adı... Bir bağlaç, 9- Ceylan... Bayrak, sancak, 10- Yanardağ ağzı... Bir şeyin amacına uygun, istenilen düzeyde olup olmadığını anlamak için yapılan deneme.

Dünkü çözüm

1 K A P A D O K Y A
2 A N A M A L A R A
3 Y A S A M A K A N
4 M G N N A L A N
5 A R A N M A K R E
6 K A S A K A N A L
7 L M M A L A I
8 I T E N A T A K
9 E R L E M A N
10 A F A R A L A M A K
11 Y A M A M A A P A
12 A L A G A L A M A K

Ustura Kemal "Bin Yasa Gazî Paşa" Haldun Sevel

Ziya Paşa, İngiliz işgal bölgesinde (Haliç'ten Rumeli Kavağı'na kadar, İstanbul'un Rumeli Yakası) depolanmış olan silah ve cephanenin İngilizler tarafından imha edilmemesine mani olmak için, cephaneliklerin sıkı bir koruma altına alınması emrini verdi... Depoların tümünü koruyacak müttefik askeri yoktu, buna karşılık o günlerin İstanbul'unda 2 bini jandarma, 8 bin Türk askeri bulunuyordu.

Bütün jandarmamızı dağın bir halde Davutpaşa ve Maçka cephaneliklerine sevk et...

Tek bir sandık topçu cephanesi veya top, İngilizler'e kati surette teslim edilmeyecektir...

Ankara'nın acele olarak istediği seri atışlı topları, önce imha edilmekten kurtarmak gerekiyordu... Ziya Paşa vakit kaybetmeden emir subayını Fransız genel karargâhına göndererek Fransız Yüksek Komiseri General Pelle'den görüşme talebinde bulundu. Generalden "Gelsin bekliyorum" cevabını alır almaz, koşarak Harbiye Nezareti'ni terk etti, yine bir tramvaya atlayarak Fransız karargâhına vardı...

O seri atışlı topları Ankara'ya gidecek, toplarımı hiç kimseye yedirtmem...

